

Górska, Halina

"Raboczije Urała w pieriod domonopolistycznego kapitalizma 1861-1900. (Czislennost, sostaw, położenije)", D. W. Gawriłow, Moskwa 1985 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 77/3, 614-615

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

z tamtejszym soborem (od końca XIII wieku). Ten drugi wątek pracy powstał w oparciu o analizę kronik zachowanych w kopiach z czasów późniejszych. Wyraźnie pokazano i dowiedziono, że okresy rozkwitu i upadku kronikarstwa były skorelowane z okresami wzrostu i upadku politycznego i gospodarczego Wielkiego Ustjuga. Monografia Sierbiny posiada nienaganną konstrukcję i charakteryzuje się zwartym, oszczędnym w słowa stylem. Stanowi z pewnością wysokie osiągnięcie historiografii. Lekturę ułatwiają indeksy.

K. S.

Gaston Bordet, *La Pologne, Lamennais et ses amis 1830-1834*, Editions du Dialogue avec la participation du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, s. 130.

Jest to rozszerzona wersja referatu, przedstawionego w październiku 1981 r. w Lille, na sesji poświęconej porównaniu katolicyzmu francuskiego i polskiego na przestrzeni wieków. Autor omawia stosunki Lamennaisa i jego grupy z katolikami polskimi oraz postawę francuskich katolików liberalnych wobec sprawy polskiej. Rzecz jest oparta wyłącznie na literaturze w języku francuskim. Dla polskiego czytelnika mieć może znaczenie wykorzystanie licznych poloników z drukowanej korespondencji Lamennaisa i Montalamberta. Tekst jest ilustrowany licznymi wypisami ze źródeł, m. in. z „Ksiąg narodu i pielgrzymstwa” Mickiewicza, zawiera też przedruki kilkunastu pięknych artykułów z gazety „L'Avenir” z 1830-1831 roku, biorących wymownie w obronę powstanie listopadowe. Nowymi są szczegóły o przyjaznych stosunkach Lamennaisa z kilku polskimi księżmi przed 1830 rokiem, a także z polską kolonią w Rzymie (Rzewuscy, Ankwiczowie). Do stosunków Lamennaisa z Mickiewiczem książka ta nowych faktów i naświetleń nie wnosi. Narracja urywa się na ogłoszeniu „Paroles d'un croyant” i ich potępieniu przez Rzym; tym samym pominięty został następny rozdział stosunków Lamennaisa z polskimi demokratami oraz recepcja jego dzieł w Polsce podziemnej.

S. K.

D. W. Gawriłow, *Raboczije Urała w pieriod domonopolistycznego kapitalizma 1861—1900. (Czislennost, sostaw, polożenie)*, Izdatelstwo „Nauka”, Moskwa 1985, s. 302.

Uralski okręg przemysłowy, powstały w początkach XVIII stulecia, na przestrzeni niemal dwóch wieków pozostawał podstawą rosyjskiej metalurgii. Charakterystyczną cechą zakładów uralskich był fakt, że przytłaczającą większość robotników stanowili chłopci pańszczyźniani. Zniesienie poddaństwa w 1861 r. spowodowało początkowo znaczny spadek produkcji przemysłowej na Uralu, a jednocześnie przyczyniło się do zmian w strukturze ogółu zatrudnionych. Rok 1861 jest też początkową cezurą pracy Gawriłowa, który doprowadza swoje rozważania do początków kryzysu gospodarczego w 1900 r.

Temat podjęty przez autora nie jest nowy, ukazała się już cała seria prac poświęcona tej problematyce. Zwłaszcza badania prowadzone w ostatnich dwóch dziesięcioleciach wydatnie przyczyniły się do nagromadzenia istotnego materiału, jednakże kwestie związane z liczebnością, składem i położeniem robotników na Uralu w latach 1861-1900 potraktowane są nader pobieżnie, bądź też oparte wyłącznie na źródłach lokalnych. Większość opublikowanych wcześniej prac ma za węższą podstawę chronologiczną i problemową, wykorzystuje też ograniczoną bazę źródłową. Badanie liczebności, składu i położenia robotników uralskich w oma-

wianym okresie odbywało się bez uwzględnienia i starannego przebadania całego kompleksu źródeł. Wiele kwestii pozostało zbadanych nader pobieżnie — nie wyjaśniono np. dokładnie sprawy liczebności robotników uralskich czy kwestii posiadania i użytkowania ziemi. Nie badano też m. in. problemów związanych z wyżywieniem robotników. Dotychczasowa historiografia tematu określiła więc badania i krąg rozpatrywanych zagadnień, jego terytorialne i chronologiczne granice. Monografia Gawriłowa skupia się na analizie liczebności, składu i ważniejszych problemów związanych z poziomem życia robotników uralskich (budżet czasu, płaca, odżywianie się, warunki bytowe). Książka obejmuje swym zasięgiem cztery gubernie: wiacką, orenburską, permską i ufimską. Obiektem badania zostali robotnicy zatrudnieni w przemyśle, budownictwie i transporcie. Poza strefą badań pozostali zatrudnieni w małych zakładach (poniżej 15 robotników), związani z handlem, usługami, zatrudnieni w rolnictwie.

Autor starał się wykorzystać maksymalnie źródła; przeprowadził ich wszechstronną analizę. Gawriłow uwzględnił źródła różnego typu, głównie archiwalia, prasę i pamiętniki. W bardzo szerokim zakresie zostały przebadane materiały statystyczne, zarówno przechowywane w archiwach, jak i wydane drukiem. Liczne, przejrzyste skomponowane tabele są mocną stroną tej pracy. Autor zamieścił też pewną ilość zdjęć, m. in. robotników uralskich, nie podając jednak źródła pochodzenia tych fotografii.

Pracę uzupełnia indeks nazw geograficznych, odczuwalny jest natomiast brak mappek i oddzielnie zestawionej bibliografii.

H. G.

Węgry w twierdzy przemyskiej w latach 1914-1915, pod red. Istvána Lagzi, Warszawa — Przemysł 1985, s. 166.

Historia obrony twierdzy przemyskiej w 1914 i 1915 roku to jeden z ważniejszych i ciekawszych epizodów I wojny światowej na froncie wschodnim. Przemysł jest też symbolem w tradycji węgierskiej, jak Isonzo, Limanowa, Gorlice... Wszędzie tam Węgry bronili bram swego królestwa i ponieśli ogromne straty. W dniach 20 i 21 listopada 1984 r. Węgierski Instytut Kultury w Warszawie i Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemysłu zorganizowały wystawę i wieczór literacki ku czci Gezy Gyóniego, węgierskiego poety walczącego w obronie twierdzy i zmarłego w obozie jenieckim w Krasnojarsku. Jednym z animatorów przemyskiej imprezy był docent Istvan Lagzi, historyk z Uniwersytetu Szegedyńskiego, badacz dziejów najnowszych Węgier i Polski, niegdyś wice-, obecnie dyrektor Węgierskiego Instytutu Kultury w Warszawie i radca Ambasady WRL. Bawiąc w naszym kraju wszędzie szukał węgierskich pamiątek, świadectw kontaktów swego kraju z Polską. Prowadził też badania w Przemysłu. Ich owocem jest między innymi prezentowana książka. Zawiera ona krótki tekst mgr Antoniego Kunysza, dyrektora Muzeum Narodowego w Przemysłu, poświęcony temu miastu w okresie I wojny światowej, dwie rozprawy (pióra I. Lagziego i I. Csaplárosa) o Gezie Gyónim, zbiór jego wierszy w polskim tłumaczeniu oraz dwa artykuły I. Lagziego: relację z wieczoru literackiego i historyczny szkic na temat twierdzy przemyskiej. Książka jest bogato ilustrowana, jeden z artykułów I. Lagziego uzupełnia interesujący dziennik bezimiennego oficera węgierskiego z twierdzy, prowadzony od 6 listopada 1914 do 13 marca 1915 r., stanowiący wartościowe źródło dla badaczy historii militarnej I wojny światowej.

P. W.